Олександр ЛЕВИЦЬКИЙ,
доктор мистецтва,
викладач кафедри хореографії та пластичного виховання
Київського національного університету театру, кіно і телебачення
імені І. К. Карпенка-Карого,
викладач кафедри музично-сценічного мистецтва
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
(м. Київ)
e-mail: o.levitskyi@gmail.com
o.levytskyi@knutkt.edu.ua

АДАПТАЦІЯ МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ПРАКТИЧНИХ ТВОРЧИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ

В умовах сучасних суспільних змін питання забезпечення рівного доступу до освіти та створення сприятливого освітнього середовища для кожного здобувача набуває особливої актуальності. Одним із важливих напрямів розвитку сучасної системи освіти є впровадження принципів інклюзивної освіти, що передбачає створення умов для навчання та творчого розвитку осіб з різними освітніми потребами.

Процес запровадження інклюзивної освіти в Україні набирає обертів та активно реалізується на різних рівнях освітньої системи – від закладів дошкільної освіти та загальної середньої школи до закладів фахової передвищої та вищої освіти. Розширення інклюзивного освітнього простору, своєю чергою, ставить перед педагогами нові професійні завдання, пов’язані не лише зі створенням доступного фізичного середовища, а й з адаптацією змісту, методів і форм навчання відповідно до індивідуальних можливостей та потреб здобувачів освіти.

Особливої уваги в цьому контексті потребує викладання практичних творчих дисциплін, що ґрунтується на безпосередній фізичній, емоційній, комунікативній та творчій взаємодії викладача і здобувачів освіти. На відміну від теоретичних дисциплін, практичні творчі заняття передбачають активне залучення особистого інструментарію здобувача – його тіла, голосу, рухових можливостей, уваги, емоційної реакції та здатності взаємодіяти з партнером. Відтак виникає потреба у пошуку та адаптації таких методик викладання, які дозволятимуть забезпечити повноцінну

участь кожного здобувача у творчому процесі незалежно від його індивідуальних освітніх потреб.

У зв'язку з цим актуальним є дослідження особливостей адаптації методики викладання практичних творчих дисциплін в умовах інклюзивної освіти, а також визначення педагогічних підходів, які поєднуватимуть вимоги професійної підготовки з принципами доступності, індивідуалізації та залученості кожного учасника освітнього процесу.

Дослідження ґрунтується на аналізі теоретичних праць, присвячених проблемам інклюзивної освіти та методикам викладання пластичних дисциплін («Сценічний рух») у ЗВО, а також на особистому практичному досвіді роботи з особою з особливими освітніми потребами (ООП) на першому бакалаврському курсі (ОПП «Режисура драматичного театру»).

Навчання у мистецькому закладі вищої освіти відрізняється від традиційного академічного освітнього процесу, оскільки передбачає значну частку практичних занять, під час яких студенти опановують професійні техніки та практичні навички, формуючи й удосконалюючи власний психофізичний та професійний інструментарій.

Першим етапом адаптації навчального процесу має стати безпосередня комунікація викладача зі здобувачем освіти з ООП. Важливо з'ясувати, яким чином його індивідуальні особливості впливають на моторику, сприйняття інформації, координацію рухів, комунікацію та інші аспекти, що можуть мати значення під час опанування практичної дисципліни. При цьому основна увага має бути зосереджена не на самому діагнозі, а на конкретних освітніх потребах та можливостях студента.

Отримана у процесі такого спілкування інформація дає змогу викладачеві визначити необхідний ступінь адаптації навчального матеріалу, методів і форм роботи та скоригувати подальший план занять. Водночас адаптація не повинна передбачати автоматичної зміни загальних вимог освітньої програми. Її завданням є пошук такого способу організації навчального процесу, за якого студент з ООП матиме можливість повноцінно долучатися до занять і досягати визначених програмою результатів навчання з урахуванням власних індивідуальних можливостей.

Наступним етапом адаптації навчального процесу є відбір тих вправ і практичних завдань, які здобувач освіти з ООП може виконувати безпосередньо, з урахуванням його індивідуальних можливостей. До таких

завдань можуть належати вправи на координацію рухів рук, відпрацювання музичних акцентів у різних музичних розмірах, робота з колективним темпоритмом та інші практичні завдання, спрямовані на розвиток необхідних професійних навичок.

У деяких випадках індивідуальні особливості здобувача потребують не виключення певної вправи з навчального процесу, а зміни форми її виконання. Наприклад, якщо інші здобувачі освіти виконують вправу в русі по колу, студент з ООП може виконувати аналогічне завдання сидячи, відтворюючи необхідний ритмічний малюнок тупотінням ногами або замінюючи його на плескання в долоні. При цьому зберігається основна навчальна мета вправи – розвиток відчуття ритму, орієнтації в музичних розмірах, координації та здатності працювати в заданому темпоритмі.

Такий підхід дає можливість не вилучати здобувача з єдиного навчального процесу, а забезпечувати його активну участь у спільній роботі групи. Зміна форми виконання вправи при збереженні її навчальної мети дозволяє здобувачеві з ООП отримувати безпосередній практичний досвід і формувати необхідні професійні навички нарівні з іншими учасниками освітнього процесу.

Щодо практичних вправ, які через індивідуальні особливості здобувача освіти неможливо безпосередньо адаптувати до його фізичних можливостей, доцільним є використання іншого підходу, який може складатися з двох взаємопов’язаних частин.

Першою складовою є детальне теоретичне та методичне опрацювання певного елемента або вправи. Наприклад, під час вивчення парних підтримок та роботи з партнером здобувач освіти може досконало опанувати послідовність дій, техніку виконання, правила безпеки, принципи взаємодії партнерів та можливі помилки під час виконання.

Перевіркою засвоєння такого матеріалу може бути пояснення здобувачем освіти техніки виконання конкретної підтримки або іншого практичного елемента. У такому випадку здобувач не лише демонструє рівень засвоєння навчального матеріалу, а й отримує можливість застосувати його у професійно орієнтованій діяльності.

З огляду на те, що описаний досвід стосується роботи зі студенткою режисерського курсу, такий підхід дає змогу паралельно формувати важливу професійну компетентність майбутнього режисера – уміння чітко

сформулювати творче та практичне завдання для актора, пояснити послідовність його виконання, звернути увагу на необхідні технічні нюанси та, за потреби, скоригувати дії виконавця. У цій ситуації роль акторів виконують одногрупники студентки, що дає їй можливість отримати практичний досвід професійної взаємодії навіть за відсутності можливості самостійно виконувати певні фізичні елементи.

У своєму дослідженні «Інклюзивність вищої освіти: ключові ідеї, виклики та бар'єри» Н. Дуб зазначала, що «особи з інвалідністю не завжди можуть отримати необхідну інформацію, а викладач не завжди здатний донести до студента з інвалідністю необхідну інформацію у повному обсязі» [2, с. 17]. Тому ефективне пояснення технології та методики виконання певного елементу можливе лише за умови їх глибокого розуміння самим викладачем.

Важливо зазначити, що запропонований підхід до адаптації методики може застосовуватися передусім у тих професійних напрямах, де характер діяльності допускає можливість роботи «збоку» та не передбачає безпосередньої виконавської присутності на сцені чи знімальному майданчику. Йдеться, зокрема, про постановчу та організаційну діяльність, таку як робота режисера драматичного театру або режисера ігрового кіно, де значна частина професійних завдань може виконуватися через організацію, координацію та керування творчим процесом.

Отже, інклюзивна освіта є цілком можливою і в межах практичних творчих дисциплін за умови грамотного та індивідуалізованого підходу до вирішення проблем, які виникають у процесі навчання здобувачів освіти з ООП. Висока професійна кваліфікація викладача, глибоке розуміння технології та методики навчального процесу, а також гнучкість у виборі форм і способів роботи дають можливість адаптувати освітній процес відповідно до індивідуальних можливостей здобувача, не втрачаючи при цьому основної мети та змісту навчання. Це доводить, що принципи інклюзивної освіти можуть бути ефективно реалізовані навіть у тих творчих дисциплінах, які передбачають значну кількість практичних і фізично орієнтованих завдань.

Список використаних джерел:

1. Reason M., Ward C. Improving, Achieving, Excelling: Developing Inclusive Assessment Processes for a Degree-Level Learning Disability Arts Programme. *Research in Drama Education: The Journal of Applied Theatre and Performance.* 2022. Vol. 27, No. 1. P. 137–146.
2. Дуб Н. Інклюзивність вищої освіти: ключові ідеї, виклики та бар'єри. *Педагогічний дискурс.* 2024. Вип. 36. С. 15–19.
3. Ігнатьєва Н. Тренінг у процесі занять зі сценічного руху. *Культура України.* 2022. №. 76. С. 139–143.
4. Маринич В. Л., Когут І. О. Інклюзивність у дискурсах освіти та фізичної культури і спорту: національний вимір. *Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія.* 2022. № 1. С. 75–80.
5. Старостін Ю. Сценічний рух як складова професійної підготовки актора. *Науковий вісник Київського національного університету театру, кіно і телебачення імені І. К. Карпенка-Карого.* 2019. 24. С. 75–78.